

Yayın Geliş Tarihi: 16.10.2012
Yayına Kabul Tarihi: 22.02.2013
Online Yayın Tarihi: 28.10.2013

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt: 15, Sayı: 3, Yıl: 2013, Sayfa: 447-456
ISSN: 1302-3284 E-ISSN: 1308-0911

DAVRANIŞSAL İKTİSATTA DENEYİMLENEN FAYDA VE KARAR FAYDASI ARASINDAKİ FARK VE BİR DENEY

Hatime KAMİLÇELEBİ*

Öz

Neoklasik iktisadî görüşe göre birey, rasyonel davranarak maksimum faydaya ulaşır. Faydamın ölçülebilir olduğuna ve ölçülemeyeceğine dair ise kardinal ve ordinal fayda yaklaşımları bulunmaktadır. Davranışsal iktisat ile ilgili yapılan çalışmalarda ise fayda; karar faydası ve deneyimlenen fayda (anımsanan fayda ve gerçek zaman faydası) olarak ele alınmakta ve bu kavramları açıklayabilmek için çeşitli deneyler yapılmaktadır. Fayda teorilerine ait deneyler ile kişilerin faydayı nasıl ölçtükleri ve mutlu olup olmadıklarına nasıl karar verdikleri araştırılmaktadır. Bu çalışmada, Bankacılık ve Sigortacılık Programı öğrencileri ile karar faydası ve deneyimlenen faydanın ölçümü ile ilgili deney yapılmıştır. Öğrencilere, aynı olay ele alınarak ve bu olay için farklı sorular sorularak bir deney yapılmıştır. Bu deneyde öğrencilerin aldıkları kararlarda, geçmişe yönelik gözlemlerine dayanarak aldıkları kararlarla, bir başka deyişle deneyimlenen fayda ile geçmişte aldıkları kararların sonuçları yani “karar faydası” arasında farklılıklar olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Davranışsal İktisat, Deneyimlenen Fayda, Karar Faydası, Tercihler.

THE DIFFERENCE BETWEEN EXPERIENCED UTILITY AND DECISION UTILITY IN BEHAVIORAL ECONOMICS AND AN EXPERIMENT

Abstract

According to neoclassic economics view, by acting rationally an individual reaches to the maximum utility. There are cardinal and ordinal utility theories concerning the measurability and immeasurability of the utility. In the studies related to the behavioral economics, the utility is handled as decision utility, experienced utility (remembered utility and real time utility) and experiments have been conducted to explain these concepts. With the experiments dealing with the utility theories how people measure their utility and how they decide on whether they are happy or not are researched. In this study, an experiment carried out on the measurability of experienced utility and decision utility with Banking and Insurance students. An experiment was carried by asking different questions to the students based on same case. In this experiment, it was concluded that their decisions based on remembered observations, in other words “experienced utility”, differs from “decision utility”; the results of their past decisions.

*Öğretim Görevlisi, Kırklareli Üniversitesi, Babaeski Meslek Yüksek Okulu,
ka.hatime@gmail.com

Keywords: Behavioral Economics, Experienced Utility, Decision Utility, Choices.

GİRİŞ

Neoklasik iktisatta yer alan kardinal ve ordinal fayda teorileri yerine günümüzde daha detaylı fayda teorileri kullanılmaktadır. Bu teorileri açıklamak için birçok iktisatçı ve psikolog çeşitli deneyler yapmaktadırlar.

Fayda hazcı bir karakteristiğe sahiptir ve Kahneman'ın çalışmalarında deneyimlenen fayda olarak yerini bulur. Bentham'ın döneminden beri fayda kavramı değişmekle birlikte birçok iktisatçı tarafından karar faydası terimi olarak kullanılmaktadır. Fayda, gözlemlenen seçimler ve bu seçimleri açıklamak için kullanılır. İki kavramı ayırt etmek için deneyimlenen fayda ve karar faydasına Bentham'ı referans göstermeliyiz. Ayrıca 2002 yılında davranışsal iktisat ile ilgili yaptığı çalışmalardan dolayı Nobel ekonomi ödülü alan Daniel Kahneman'ın özellikle bu alanda yaptığı deneyler önemli bir yer tutmaktadır.

Psikolog olan Kahneman'ın yanında diğer iktisatçılar ile birlikte yaptıkları deneylerde kişilerin rasyonel bir birey olarak faydacı davranıp davranmadıkları deneyler ile ölçülmüştür. "Peak End" olarak adlandırdıkları kurala göre; kişilerin faydalarını ölçerken olayın en önemli anlarına ve olayın sonucuna göre karar aldıkları savunulmaktadır.

Çalışmada öncelikle faydanın tarihi gelişimi anlatılacak, ikinci bölümde deneyimlenen fayda ve karar faydası kavramlarının açıklaması yapılacaktır. Üçüncü bölümde konu ile ilgili literatürde yer alan iki deneye ve son olarak da dördüncü bölümde faydanın ölçülmesiyle ilgili Marmara Bölgesi'nde bulunan bir Meslek Yüksek Okulundaki Bankacılık ve Sigortacılık Programı öğrencileri ile yapılan bir deneye yer verilecektir. Yapılan deneyde öğrencilerin seçmiş oldukları üniversite ve bölümdeki memnuniyetlerinin yanında ayrıca gelecekte kendilerine en fazla fayda sağlayacağını düşündükleri durum hakkındaki sorulara verdikleri cevaplar arasındaki farklılıklar ortaya konulacaktır. Alınan cevaplara göre deneyimlenen fayda ve karar faydası arasındaki farklılıklar ortaya çıkacaktır.

DENEYİMLENEN FAYDA VE KARAR FAYDASI KAVRAMLARININ TARİHİ GELİŞİMİ

Neoklasik iktisatta fayda, ölçülme ve ölçülemezlik durumuna göre ordinal fayda ve kardinal fayda olarak ikiye ayrılmaktadır. Faydanın ölçülebileceğini savunan iktisatçılar (kardinal faydacılar) her mal ya da mal grubunun belirli bir fayda birimiyle ölçülebileceğini kabul etmektedirler. Söz konusu anlayışa göre faydanın ölçülmesinde fayda birimi kullanılmaktadır (Dinler, 2011: 31). Gossen, 1854'de yazdığı "The Laws of Human Relations and the Rules of Human Action Derived Therefrom" kitabı ile kardinalistler arasında yer almaktadır. Faydanın ölçülebilir olduğunun varsayıldığı kardinal fayda teorisi, marjinal fayda, toplam

fayda ve azalan marjinal fayda ilkesi olarak üç temel kavram üzerine kurulmuştur. Marjinal fayda kavramı ve tüketici denge koşulu, İngiliz iktisatçı William Stanley Jevons (1835-1882) tarafından 1871’de yayımlanan “Politik İktisadın Teorisi” adlı kitapta yer almıştır (Jevons, 1888: 49). Bu nedenle de bazı iktisatçılar kardinal yaklaşımdaki tüketici denge koşulunu, gelirin tümü harcandığında her mal için harcanan son birimin tüketiciye sağladığı marjinal faydaların eşit olmasını, Jevons Kanunu olarak nitelendirir. Avusturyalı iktisatçı Carl Menger, 1871’de yazdığı “Principles of Economics” kitabında (1840-1921) ve Fransız iktisatçı Leon Walras’da (1834-1910) “Elements of Pure Economics” kitabında 1874’de marjinal fayda kavramını ele almıştır. Jevons, Marshall ve Edgeworth gibi klasik iktisatçıların Bentham’ın düşüncelerinden etkilendikleri görülmektedir (Read, 2004:2). Malların faydalarının ölçülmesinin mümkün olmadığını, ancak tüketicilerin malların kendisine sağladığı faydaya göre sıraya dizebileceğini savunan ordinalistler arasında Francis Edgeworth (1881), Giovanni Battista Antonelli (1886), Irving Fisher (1893), Vilfredo Pareto (1906), John Hicks (1939) ve Roy George Douglas Allen (1934) yer alırlar. Anaakım iktisada göre tüketici talebinin açıklanmasında, kardinal ve ordinal fayda yöntemleriyle farklı yollardan aynı sonuca varılmaktadır (Dinler, 2011: 30).

Neoklasik iktisadın üzerinde durduğu noktalardan biri de klasik iktisattan ödünç aldığı rasyonellik ilkesidir. Bu ilke ile insanların acı ve zevklerinde, farklı malların kendisine sağladığı faydanın ölçülmesinde ve ihtiyaçlarını belirlemelerinde rasyonel davrandıkları kabul edilmektedir. Bu bakış açısı bir bakıma Bentham’ın faydacı felsefesinden alınmıştır (Küçükkalay, 2008: 230). Bentham’ın iktisat kuramını etkileyen çalışması; 1789 yılında yayınlanan “Introduction to the Principles of Morals and Legislation” isimli kitabıdır. Bentham faydacılığı, “herhangi bir nesnede ona haz, iyilik ya da mutluluk üretme eğilimi veren özellik” olarak tanımlamaktadır (Bentham, 2005: 21). Bentham’a göre haz ve acı, toplumdaki tüm ilişkileri belirlemektedir. Bentham, hazzı yönelme eğiliminin evrensel olduğunu söylemektedir. Bentham’a göre toplum, amaçlarını hazların artırılması ve acıların azaltılması yönündeki temel eğilime bağlı olarak belirleyecektir. Bentham’a göre, kişi mutlu olduğunda diğer insanların da mutluluğunu etkilemektedir (Bentham, 2005: 144). Bentham, teorisinde fayda hesabı kavramını kullanmış olup, faydayı bireyin içsel mutluluğu ile ölçülebilen psikolojik bir büyüklük olarak görmüştür. Tüketicilerin tahmini¹ fayda maksimizasyonuna ulaştığı varsayımı ise Bentham (1789)’a dayanır. Bentham’ın orijinal kullanımında fayda, “ne yapacağımızın yanı sıra ne yapmamız gerektiğini” de vurgular. Fayda hazzı bir karakteristiğe sahiptir ve bu kavram davranışsal iktisat ile ilgili alanda yaptığı çalışmalarla Nobel ödülüne layık görülen Daniel Kahneman’ın çalışmalarında deneyimlenen fayda olarak yerini bulmaktadır. Bentham’ın döneminden beri fayda kavramı değişmekle birlikte birçok iktisatçı tarafından karar faydası kavramı olarak kullanılmaktadır (Wilkinson, 2008: 54). 19.

¹Risk ve belirsizlik kavramından dolayı “tahmini” ifadesi kullanılmıştır.

yüzyıl ekonomisinde Bentham'ın önemli bir etkisi vardır. Rasyonel seçim teorisiyle birlikte Bentham'ın faydacılığı terk edilmiştir. Bentham'ın faydacılığının terk edilmesinin ana nedeni faydanın ölçülebilmesinin imkânsız görülmesidir. Fakat Daniel Kahneman'ın "Back to Bentham" makalesi deneyimlenen faydanın ölçümüne dayalıdır ve Kahneman, bu makalesinde rasyonelite anlayışını değiştirmeyi vaat etmektedir (Read, 2004: 1). Kahneman, karar faydası ve deneyimlenen faydanın farklılıklarını ortaya çıkarmak için çeşitli deneyler yapmaktadır. Bu deneylerden ikisine üçüncü bölümde yer verilecektir.

KARAR FAYDASI VE DENEYİMLENEN FAYDA

Davranışsal iktisatçılar fayda kavramlarını açıklamak için tek bir yöntem uygulamak yerine daha kompleks deneylerle söz konusu faydanın açıklanmasına yönelik çalışmalar yapılmışlardır. Bu fayda teorilerinden karar faydası ve deneyimlenen faydayı şu şekilde aşağıda açıklayabiliriz.

1. Karar Faydası: Geçici genişletici çıktılar üzerine bir ölçüttür. Seçimlerden bir sonuç çıkarır. Bir şeye istekliliği ortaya çıkarmak gibi dolaylı bir metod veya benzer konuların karşılaştırılmasından biridir. Gözlemlenen tercihlerin sonucudur. Gözlemlenen bir davranışın temelini oluşturduğu düşünülen nümerik bir değerdir (Fehr ve Camerer, 2007: 420). İnsan ve hayvanlar üzerinde yapılan çalışmalar karar faydasının ortaya çıkışında dopamin sistemi, ventral striatum, prefrontal korteks ve amygdalanın² rolleri olduğunu kanıtlamışlardır (Trepel vd., 2005: 42).

2. Deneyimlenen Fayda: Deneyimlenen fayda modern ekonomik söylemde genellikle göz ardı edilir. Deneyimlenen faydanın reddine yönelik, öznel hazcı deneyim gözlemlenemediğine veya ölçülemediğine ve faydanın sonuçları hakkında gerekli tüm bilgiler bilindiğine çünkü rasyonel insanın hazcı deneyimini optimize etmeyi amaçladığına dair iki temel argüman bulunmaktadır (Kahneman vd., 1997: 375).

Bu durumun aksine deneyimlenen fayda ölçülebilmekle beraber, ampirik olarak da karar faydasından farklıdır (Kahneman vd., 1997: 375).

²Striatum, amygdala gibi duygusal sistemden ve beyinsel korteksin tüm kısımlarından girdi alır. Ventral Striatum; dürtü ve hareket konusunda oldukça güçlü rol oynar. Kontrollü süreçler esas olarak beyin ön kısmı olan Prefrontal korteks (pCF) de gerçekleşir. Prefrontal korteks diğer bütün bölgelerden girdileri alır, yakın ve uzun dönem amaçları oluşturmak için bunları birleştirir ve bu amaçları dikkate alacak davranışları planlar. Amygdala; beyin zarının aşağısında bulunur ve korku gibi pek çok otomatik duygusal cevaplardan sorumludur. Örneğin amygdalası zarar görmüş fareler ve diğer hayvanlarda korku tepkileri yok olmuştur. Benzer şekilde, amygdalası zarar görmüş insanlar da tehdit dürtüsüne eksik tepki vermektedirler (Camerer vd., 2005: 17-28).

Deneyim faydası elde edilen kalitenin zevksel biçimidir. Temel yapı bloğu anlık faydadır. Deneyimlenen fayda psikolojik olaylardan veya kişisel deneyimlerin ön raporundan oluşmaktadır. Anlık fayda, Jevons, Edgeworth ve Bentham'ın çalışmalarındaki keskinliğin/şiddetin boyutuna uymaktadır. Kahneman'ın çalışmalarında ise geçici genişletici çıktılar değerlendirilmektedir (Wilkinson, 2008 : 58). Deneyimlenen faydanın sinirsel temelleri, limbic, beyin sapı ve kortikal alanlarda oluşan bir ağ ile ilişkilidir. Nörogörüntüleme deneyimlenen kayıp sürecinde amygdala ve deneyimlenen kazanç sürecinde ise ventromedial prefrontal korteks, striatum ve orbital ile ilişkili olduğu ortaya çıkmaktadır (Trepel vd., 2005: 43).

Kahneman, deneyim boyunca (gerçek zaman faydası) ve deneyimden sonraki (anımsanan fayda) fayda arasında farklılıklar bulmuştur (Kahneman, 1999: 2). Anımsanan fayda; hafızaya dayalı bir yaklaşım kullanılarak ölçülmektedir. Geçmiş deneyimlerin retrospektif bir değerlendirmesini içerir. Deneyimlenen faydanın anımsayan temelli, geçmişe ait yaşamın bölümlerinin değerlendirilmesidir. Peak-End kuralı ile ilişkilidir (Wilkinson, 2008: 58). Anımsanan fayda, geçici genişletici çıktılarının geçmiş üzerine ölçütüdür. Bu bir öznenin geçmişe ait memnuniyetinin veya memnuniyetsizliğinin geçmiş sonuçlarıyla ilişkisinin toplamıdır (Kahneman vd., 1997: 376). Gerçek zaman faydası ise; ana dayalı bir yaklaşım kullanılarak ölçülmektedir. Örneğin; kolonoskopi uygulanan bir kişinin her 60 saniyede ağrının şiddetini 0'dan 10'a kadar puanlaması gerektiğinde ölçülebilir. Kahneman ana dayalı yaklaşımı toplam fayda olarak da göstermiştir. Kahneman bunu objektif mutluluğun bir ölçüsü olarak kullanır (Wilkinson, 2008: 58).

DENEYİMLENEN FAYDA VE KARAR FAYDASININ ÖLÇÜMÜ İLE İLGİLİ YAPILMIŞ BAZI DENEYLER

Deneyimlenen fayda ve karar faydası arasındaki farkı ayırt edebilmek için çeşitli deneyler yapılmaktadır. Yapılan deneylerdeki kişilere aynı sorular sorularak yapacakları aynı durum/iş vs. için nasıl karar aldıkları gözlemlenmektedir. Aldıkları kararlarda çoğunlukla aynı durumu, sorunun soruluş şekline göre farklı ele aldıkları görülmekte ve bir önceki sorunun cevabına verdikleri cevaptan farklı cevaplar vermektedirler. Neoklasik iktisada göre kişilerin rasyonel davranmaları gerekir iken fayda yaklaşımlarına göre daha kompleks cevaplar alındığı ve psikolojik etkenlerinde etkili olduğu görülmektedir.

Deneyimlenen fayda ve karar faydası arasındaki farkı ayırt etmek için yapılmış bir deneye göre amnezi (ağır unutkan) olan bir hastanın mutfağında iki tost makinesi bulunmaktadır. Sağ taraftaki tost makinesi normal çalışmaktadır. Sol taraftaki tost makinesi ise tostlar kızardığında hasta tostları alırken elektrik çarpmaktadır. Hastanın elini hızlıca geri çekmesi onun acı çektiğini gösterir. Hasta ertesi sabah durumu hatırlamadığı için şok beklememektedir. Çünkü hasta deneyimi hatırlamamaktadır. Sonuç olarak iki tost makinesi arasında kayıtsız

kalmaktadır. Hastanın karar faydası iki tost makinesi için eşittir fakat onun deneyimlenen faydaları oldukça farklıdır. Hastanın soldaki tost makinesini seçimi Bentham'ın söylediği anlamda fayda maksimizasyonu olmayacaktır. Deneyimlenen fayda ve karar faydası arasındaki uyumsuzluk bu gibi patolojik durumlarla sınırlı değildir. Geçmiş olayların değerlendirilmesi ve kararlardaki sistematik hata nedeniyle, normal bilişsel fonksiyonlara sahip karar vericilerde geleceğe ilişkin deneyimlenen faydaların maksimize edilemediği gözlemlenebilir (Kahneman vd., 1997: 376).

Deneyimlenen fayda ve karar faydasının ayırımına yönelik yapılan bir diğer deneyde ise; 66 üniversite öğrencisine iki farklı gazetede iş teklif edilmektedir. A dergisinde 35.000 \$'lık iş teklif edilmiştir. Fakat bu dergide diğer çalışanlar da aynı eğitim ve deneyime sahip oldukları ve işe girecek olan üniversite öğrencilerinin yaptığı kadar yapacakları iş için 38.000 \$ almaktadırlar. B dergisinde ise 33.000 \$'lık iş teklif edilmektedir. Fakat diğer çalışanlar da aynı eğitime ve deneyime sahip oldukları ve işe girecek olan üniversite öğrencilerinin yaptığı kadar yapacakları iş için 30.000 \$ almaktadırlar. Öğrencilerin yarısına hangi işi seçecekleri sorulmuş, diğer yarısına ise onları hangi işin mutlu edeceği sorulmuştur. İlk soru karar faydası ile ilişkili iken, ikinci soru deneyimlenen fayda ile ilişkilidir. Deneyimlenen fayda, insanların hayallerinde iyi hissettiren ve gelecekte öyle olması umulan ifadelerdir. Fakat insanlara bir karar ya da seçim sorulduğunda, kendi seçimlerinin doğruluğunu ve sebebini araştırırlar. Bu farklılık araştırma sonuçlarında ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin %84'ü görece daha düşük bir pozisyona daha yüksek bir maaş veren A dergisini seçmiştir. Öğrencilerin %62'si B dergisinin yani daha düşük bir maaş ve görece daha yüksek bir pozisyonun onları daha mutlu edeceğini düşünmektedir. (Tversky ve Griffin, 2000: 3)

BANKACILIK VE SİGORTACILIK PROGRAMI ÖĞRENCİLERİ İLE YAPILAN DENEY

Anket, 03 - 07 Ekim 2011 tarihleri arasında Marmara Bölgesi'nde bulunan bir Meslek Yüksek Okulunun Bankacılık ve Sigortacılık Programı birinci ve ikinci sınıf öğrencilerine gönüllülük esasına göre yapılmıştır. İlk üç soru öğrencilerin cinsiyetleri, sınıfları ve yaşlarını öğrenmeye yöneliktir. Buna göre, ankete %61,9 kız, %38,1 erkek olmak üzere toplam 247 öğrenci katılmıştır. Ankete katılan öğrencilerin %36'sı birinci sınıf, %64'ü ikinci sınıf öğrencisidir. Ankete katılan öğrencilerin yaşları 18 ile 22 arasında değişmektedir. Diğer seçeneğini işaretleyen 10 kişi yaşlarını 17, 23, 24 ve 25 olarak belirtmiştir.

Dördüncü soru ise; öğrenim gördükleri üniversite ve bölümün tercih sırasını öğrenmeye yönelik sorulmuştur. Son iki soru ise; karar faydası ve deneyimlenen faydanın ölçümü ile ilgili olarak beşli Likert ölçeği kullanılarak hazırlanmıştır. Belirtilen üç soruya verilen cevaplar aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 1. Ankete Katılan Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Üniversite ve Bölümün Tercih Sırası

Okuduğum üniversite ve bölüm tercihlerimin arasında	Frekans	Yüzde	
1-3. sıradaydı	74	30	
4-7. sıradaydı	64	25,9	
8-11. sıradaydı	45	18,2	
12-15. sıradaydı	24	9,7	
15 ve üzeri sıradaydı	40	16,2	
Toplam	247	100	

Tablo 1'e göre öğrencilerin %30'unun okuduğu üniversite ve bölüm tercihlerinin arasında 1-3. sırada bulunurken, %25,9'unun 4-7. sırada, %18,2'sinin 8-11. sırada, %9,7'sinin 12-15. sırada ve %16,2'sinin de 15 ve üzeri bir sırada bulunmaktadır.

Tablo 2. Ankete Katılan Öğrencilerin Bölümüne Olan Memnuniyeti

Bölümünden	Frekans	Yüzde	
Kesinlikle memnun değilim	15	6,1	
Memnun değilim	10	4	
Ne memnunum ne değilim	51	20,6	
Memnunum	119	48,2	
Kesinlikle memnunum	52	21,1	
Toplam	247	100	

Tablo 2'ye göre öğrencilerin okuduğu bölümden memnun olanlar %48,2, kesinlikle memnun olanlar %21,1, kararsız olanlar %20,6, memnun olmayanlar %4 ve kesinlikle memnun olmayanlar %6,1'dir.

Tablo 3. Ankete Katılan Öğrencilerin Gelecekte Kendilerine En Fazla Fayda Sağlayacağını Düşündükleri Durum

Gelecekte size en çok fayda sağlayacağını düşündüğünüz durum	Frekans	Yüzde	
Nüfuzlu yakınlarımızın olması	3	1,2	
Ailemin gelir düzeyinin yüksek olması	5	2	
Özel sektörde çalışmak	33	13,4	
Kamu kurumunda çalışmak	157	63,6	
Kendi işimi kurmak	46	18,6	
Diğer	3	1,2	
Toplam	247	100	

Tablo 3'e göre ankete katılan öğrenciler gelecekte kendilerine en çok fayda sağlayacağını düşündükleri durum olarak %63,6'sı kamu kurumunda çalışmak, %18,6'sı kendi işini kurmak, %13,4'ü özel sektörde çalışmak, %2'si ailesinin gelir

düzeyinin yüksek olması, nüfuzlu yakınlarının olması %%1,2 ve diğer seçeneklerini %1,2 olarak belirtmişlerdir.

Tablo 2.'de yer alan okuduğu bölümden memnun ve kesinlikle memnun olan öğrencilerin 108 kişisi kamu kurumunda çalışmanın kendisine en çok fayda sağlayacağını düşünmüştür. Bu sayıya yine Tablo 2.'de yer alan okuduğu bölümden memnun olup olmamakta kararsız olan öğrencilerin kamuda çalışmak isteyenlerini de ekler ise sayı 143'e çıkmaktadır. Bu sayı, ankete katılan toplam öğrenci sayısının % 58'ini oluşturmaktadır. Aynı öğrencilerin kamu kurumunun gelecekte kendilerine en fazla fayda sağlayacağını düşündükleri durumda deneyimlenen faydaya göre, bölümlerinden memnun olduklarını belirttikleri anda da karar faydasına göre cevap vermişlerdir. Deneyimlenen fayda, insanların hayallerinde iyi hissettiren ve gelecekte öyle olması umulan ifadelerdir. Bu durum her iki fayda arasındaki çelişkiyi kaynaklanmaktadır.

SONUÇ

Daniel Kahneman'ın öncülük ettiği fayda teorilerinde karar faydasının yanında özellikle deneyimlenen fayda üzerinde durulmuştur. Faydanın iki temel ayrımı bulunmaktadır. Karar faydası, bir kararda bir sonucun ağırlığıdır. Deneyimlenen fayda Bentham'a (1789) göre hazza ait ölçüdür. Deneyimlenen fayda gerçek zamanda (anlık fayda) ya da geçmişe yönelik olaylarda geçmişin bir bölümüdür (anımsanan fayda). Deneyimlenen fayda ile ilgili deneyler yapılmış ve deneyimlenen faydanın ölçülebilirliği kanıtlanmaya çalışılmıştır. İnsanların mutluluğunun ölçümünde ise anımsanan faydanın önemli olduğu ön plana çıkarılmıştır.

Bankacılık ve Sigortacılık Programı öğrencileri ile yapılan deneyde ise; öğrencilerin, bankacılık ve sigortacılık gibi çoğunluğu özel sektöre yönelik eleman yetiştiren bir kurumda eğitim aldıkları ve bu durumdan da memnun oldukları halde, geçmişteki gözlemledikleri durumlara bakarak kamu alanında çalışmanın kendilerine yarar sağlayacağını düşündükleri ortaya çıkmıştır. Bu durum deneyimlenen fayda ve karar faydası arasındaki farkı ortaya çıkarmıştır.

KAYNAKÇA

Allen, R. G. D. (1934). A reconsideration of the theory of value. *Economica*, Part: II, 1 (2): 196-219.

Antonelli, G. B. (1886). *Sulla teoria matematica della economia politica*. Pisa: Tipografia Del Folchetto.

Bentham, J. (1789). *An introduction to the principles of morals and legislation*. London: T. Payne and Son.

Bentham, J. (2005). *An introduction to the principles of morals and*

legislation. Elibron Classics: Adamant Media Corporation.

Camerer, C., Loewenstein, G. ve Prelec, D. (2005). Neuroeconomics: How neuroscience can inform economics. *Journal of Economic Literature*, 43 (1): 9-64.

Dinler, Z. (2011). *Mikro iktisat*, (22. Baskı). Bursa: Ekin Kitabevi Yayınevi.

Edgeworth, F. (1881). *Mathematical psychics*. London: C. K. Paul Co.

Fehr, E. ve Camerer, F. C. (2007). Social neuroeconomics: The neural circuitry of social preferences. *Trends in Cognitive Sciences*, 11 (10): 1-9.

Fisher, I. (1893). *Mathematical investigations in the theory of value and prices*. New York: Kessinger Legacy Reprints.

Gossen, H. H. (1854). *Die Entwicklung der Gesetze des menschlichen Verkehrs und der daraus fließenden Regeln für menschliches Handeln. (The Laws of Human Relations and the Rules of Human Action Derived Therefrom)* (Çev. R. C. Blitz). Cambridge: MIT Press, 1983.

Hicks, J. (1939). *Value and capital*, (2. Baskı). London: Oxford at the Clarendon Press.

Jevons, W. S. (1888). *Theory of political economy*, (3. Baskı). London: Macmillan and Co.

Kahneman, D. (1999). Experienced utility and objective happiness: A moment based approach. Cambridge: Cambridge University Press.

Kahneman, D., Wakker, P. P., ve Sarin, R., (1997). Back to bentham? Explorations of experienced utility. *The Quarterly Journal of Economics*. 112 (2): 375-405.

Küçükkalay, A. M. (2008). *İktisadi düşünce tarihi*. İstanbul: Beta Yayınları.

Menger, C. (1871). *Principles of economics*. (Çev. J. Dingwall, F. B. Hoselitz) Alabama: Ludwig von Mises Institute. 2007.

Pareto, V. (1906). *Manuale di economia politic*. (A. Montesano, A. Zanni, L. Bruni Editörler). Milan: EGEAUniversità Bocconi Editore, 2006.

Read, D. (2004). Utility theory from jeremy bentham to daniel kahneman. *Working Paper No: LSEOR 04-64. The London School of Economics and Political Science*.

Trepel, C., Fox, C. R. ve Poldrack. R. A. (2005). Prospect theory on the brain? Toward a cognitive neuroscience of decision under risk. *Cognitive Brain Research*, 23 (1): 34-50.

Tversky, A. ve Griffin, D. (2000). *Endowment and contrast in judgments of well-being. Choices values frames*. New York: Cambridge University Press.

Walras, L. (1874). *Elements of pure economics*. London: Routledge. 2010.

Wilkinson, N. (2008). *An introduction to behavioral economics*. London: Palgrave Macmillan.

Copyright of Dokuz Eylul University Journal of Graduate School of Social Sciences is the property of Dokuz Eylul University Graduate School of Social Sciences and its content may not be copied or emailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.